

ОКРЕМІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

У сучасних умовах суспільство і держава розвиваються надзвичайно швидко, що пов'язано з появою нових технологій, відсутністю кордонів в інформаційному просторі, значною міграцією населення, глобалізаційними процесами. Зміни, що відбуваються, впливають на свідомість людей, формують усвідомлення їх нових потреб, у тому числі у соціальній сфері, призводять до виникнення нових суспільних відносин, що потребують врегулювання за допомогою правових норм. У таких умовах право не може залишатися незмінним, воно удосконалюється, набуває нових рис з метою адекватного та своєчасного врегулювання існуючих в суспільстві відносин, надання людині гарантованих можливостей задовольнити свої інтереси. У той же час, не дивлячись на осучаснення будь-якої галузі права, варто констатувати, що ключові її положення (предмет, метод, принципи правового регулювання, функції тощо) повинні залишатися незмінними та реально забезпечувати основоположні права і свободи людини.

У зв'язку зі змінами, що відбуваються у суспільстві та неминуче впливають на правове регулювання соціально-забезпечувальних правовідносин, розвивається і право на соціальний захист як одне з ключових соціальних прав особистості.

Так, протягом всього часу існування права соціального забезпечення як самостійної галузі права науковці відзначають його публічно-правову природу. Аналогічну правову природу в середині ХХ століття мало й право на соціальний захист, оскільки зміст його визначався лише державою, кожна зі сторін правовідносин, в рамках яких відбувалася його реалізація, була позбавлена можливості визначати їх зміст.

У сучасних же умовах право на соціальний захист однозначно до категорії публічних прав віднести неможна. Це пов'язано, зокрема з появою загальнообов'язкового державного соціального страхування, в рамках якого особи самостійно можуть вирішити питання щодо участі у даній організаційно-правовій формі соціального захисту на підставі відповідного договору.

Про розвиток договірних засад правового регулювання механізму забезпечення права на соціальний захист свідчить чітке утвердження та поширення недержавного соціального забезпечення як організаційно-правової форми соціального захисту, в рамках якого реалізується право на

пенсію, право на соціальне обслуговування, право на медичну допомогу тощо як складові комплексного права, передбаченого статтею 46 Конституції України.

Варто зазначити, що на поєднання приватних та публічних засад у механізмі забезпечення права на соціальний захист як на ознаку даного суб'єктивного права вказує також професор С. М. Прилипко, який доходить висновку, що категорично зарахувати право соціального забезпечення до приватного чи публічного права неможливо через його подвійну природу – поєднання договірного і нормативного регулювання відносин, у яких реалізується досліджуване право [1, с. 50].

Ю. В. Васильєва також зазначає, що поява договірних засад правового регулювання суспільних відносин, у яких реалізується право на соціальний захист, не заперечує в цілому публічно-правовий характер даної галузі права. Поява договорів у механізмі правового регулювання вищевказаних суспільних відносин, на думку вченої, не змінює їх правової природи, а лише свідчить про прагнення законодавця надати можливість суб'єктам таких суспільних відносин конкретизувати взаємні права та обов'язки, передбачити додаткові види соціального захисту з метою якнайкращого задоволення інтересів у соціальній сфері, забезпечення дійсно належного життєвого рівня під контролем держави [2, с. 31].

Право на соціальний захист у сучасних умовах характеризує також розширення застосування принципів соціального діалогу. Так, відповідно до статті 5 Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14 січня 1998 року одним із принципів загальнообов'язкового державного соціального страхування є паритетність представників усіх суб'єктів загальнообов'язкового державного соціального страхування в управлінні ним. Даний принцип знайшов своє відображення і в положеннях низки законів України, які закріплюють організаційно-правові засади функціонування пенсійного страхування, страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності; страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; страхування на випадок безробіття.

У вищевказаних нормативно-правових актах вперше в Україні визначено, що держава повинна виступати активним соціальним партнером у визначенні умов здійснення загальнообов'язкового державного соціального страхування, а не одноособово «диктувати» відповідні положення.

Крім того, у сучасних умовах розвитку суспільства право на окремі види соціального захисту досить часто включається у зміст колективних договорів, угод. Так, наприклад, колективним договором на 2017-2019 роки між роботодавцем та Первинною профспілковою організацією

Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», затвердженою конференцією трудового колективу 26 квітня 2017 року, передбачене право на призначення і виплату двох видів грошових допомог: матеріальної допомоги на оздоровлення та матеріальної допомоги для вирішення соціально-побутових питань. Остання надається в непередбачуваних випадках, а саме, коли необхідність її отримання виникла раптово та викликала скрутне матеріальне становище, обумовлене хворобою працівника, або іншими поважними причинами, що потребують значних фінансових витрат, які підтверджуються відповідними документами [3].

Таким чином, право на соціальний захист у сучасних умовах розвитку суспільства набуло нових ознак, які раніше не були характерні для нього. Мова йде про поєднання приватних і публічних засад у механізмі забезпечення права на соціальний захист та розширення застосування принципів соціального діалогу у процесі його закріплення, визначення змісту, порядку реалізації та захисту. Набуття правом на соціальний захист вищевказаних ознак безумовно позитивно впливає на можливість ефективного задоволення інтересу фізичних осіб на отримання матеріального забезпечення та/або комплексу нематеріальних заходів у процесі його (права) реалізації.

Література

1. Прилипко С. М. До питання співвідношення «приватного» та «публічного» у праві соціального забезпечення / С. М. Прилипко // Держава і право. Серія «Юридичні і політичні науки». – 2006. – Вип. 32. – С. 44-50.
2. Васильєва Ю. В. Сочетание государственного и договорного регулирования в сфере социального обеспечения / Ю. В. Васильева // Сочетание государственного и договорного регулирования в сфере наемного труда и социального обеспечения. сб. / под общ. ред. К. Н. Гусова. – М., 2012. – С. 30-35.
3. Колективний договір на 2017-2019 роки між роботодавцем та Первинною профспілковою організацією Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», затверджений конференцією трудового колективу 26 квітня 2017 року та зареєстрований УПСЗН Шевченківської РДА 19 червня 2017 року за № 281 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kneu.edu.ua/>.